

Români din toate țările, uniți-vă în cuget și simțiri !

Octombrie 1988. Anul XVII. Nr. 196.

EUROPA ȘI NEAMUL ROMANESC

FOAIA MISCĂRII ROMÂNE PENTRU UNITATEA EUROPEI

PERESTROJKA ȘI SISTEMUL TOTALITAR (II)

După apariția primului nostru articol din seria dedicată *perestrojkăi* sovietice, domnul Mihail Gorbaciov a promis să rămână în scaunul țarilor Rusiei de odinioară numai două mandate. Bineînțeles, exceptându-l pe cel în curs. Nici o umbră de îndoială nu a tulburat conștiința sa, precum și pe a aceluia ce s-au grăbit să-l aprobe, în momentul adoptării acestei decizii: nici măcar teama că lumea, până mâine sau poimâine, s-ar putea confrunta cu o calamitate mai presus de puterile oamenilor... Dacă o conferință sovietică de partid a decis ceva, așa se va întâmpla și nu altfel... Deci putem conta pe surâsul fotogenic al domnului Mihail Gorbaciov preț de încă o duzină de ani. Și, apoi, ce se va întâmpla? Încă nu e momentul unor asemenea griji...

Nu avem vanitatea să credem că leaderul de la Kremlin ne-a citit și s-a simțit obligat să răspundă la întrebarea pe care i-am adresat-o de altfel retoric, *perestrojka* nefiind un mecnism în care se poate interveni din afară, ci un scenariu impus de logica internă a politicii sovietice din ultimele șapte decenii. Occidentalii, naivi cum au fost totdeauna, își închipuie că piesa de pe scenele moscovite se joacă exclusiv pentru ei. Se înșeală profund. Piesa aceasta s-a mai jucat în Răsăritul european, nu odată, dar o lume care merge mereu înainte nu prea poate concepe o lume care rămâne perpetuu pe loc, în ciuda aparențelor derutante. Nici nu poate concepe că stagnarea are fețe diverse și, cu bună credință, în fiecare etapă a unei stagnări, vede un *story* despre care foarte târziu înțelege că n-a existat.

În realitate, spectacolul moscovit s-a montat pentru un public invadat de o desnădejde cumplită, al cărui pustiu sufletesc nu va fi niciodată apreciat la adevărata lui dimensiune, de la Paris, de la Londra, din Berlinul Occidental, de la Roma sau Washington, ca să luăm în calcul doar câteva mari metropole apusene. Este vorba despre suflete din care s-a tentat și încă se mai tentează nu numai izgonirea simbolurilor și moralei creștine, dar și a puterii de compasiune promovată de orice sistem religios, fără a se zidi nimic altceva în loc, exceptând o sumă de lozinci derizorii, schimbătoare și ele, ca frunza bățută de vânt. Consecințele generate în viața social-economică a Uniunii Sovietice de acest pustiu sufletesc încearcă să le diminueze *perestrojka* domnului Mihail Gorbaciov, de unde și profundul ei egoism. Un singur exemplu este revelator. Întrebat ce crede despre situația de la Varșovia sau București, în condițiile actualului avânt al «democrației» sovietice, domnul Mihail Gorbaciov a binevoit

să declare că Uniunea Sovietică nu se amestecă în treburile interne ale țărilor socialiste prietene.

În urmă cu patru decenii, o asemenea declarație ar fi fost întru toate binevenită. Astăzi, ea nu reprezintă decât o probă de macabru cinism. Imoralitatea ei este de-a dreptul stupefiantă și este regretabil că Occidentalii au memoria atât de scurtă și nu pot pătrunde această ipocrizie până în pânzele albe, așa cum s-ar cuveni.

Ce înseamnă a nu te amesteca în afacerile interne ale altora, după ce te-ai amestecat copios, cu brutalitate sau doar cu abilitate, după timp și împrejurări? Să tragem o singură linie și să adunăm. Acum, de voie sau de nevoie, sovieticii au ajuns să recunoască adevărul că masacrul ofițerilor polonezi din pădurea de la Katyn a fost opera lor. Cu ce s-a soldat descoperirea acestei orori în istoria raporturilor dintre Polonia și Rusia sovietică? Faptele sunt mai mult decât clare: în urma protestelor repetate ale guvernului refugiat la Londra, Moscova a rupt relațiile diplomatice cu leaderii legitimi ai poporului polonez - care i-au călăuzit emigrația și rezistența internă, după dezastrul din septembrie 1939, de a cărui declanșare și desăvârșire, cum prea bine se știe, Rusia sovietică n-a fost străină. Din acel moment și până la formarea unui guvern polonez obedient Moscovei n-a fost decât un pas. Sub acest nou guvern, impus ca urmare a atitudinii autorităților poloneze din exil față de afacerea de la Katyn, o întregă națiune a fost împinsă în plin regim comunist, încălcându-se cu brutalitate voința și tradițiile ei instituționale. Cu alte cuvinte, oricum am răsuci lucrurile, în rădăcinile regimului actual din Polonia, care se sbate în mizeria morală în care se sbate, regăsim întruna masacrul de la Katyn. Pretextul care i-a permis să apară în lume. Dacă rușii, în sfârșit, își asumă răspunderea aceluiași masacru, rezultă cu necesitate că regimul de la Varșovia este un regim ilegal, născut dintr-un pretext și grevat până astăzi de culpa originii lui ilegale.

Deci nu este suficientă asumarea responsabilității unui masacru. Dacă *perestrojka* sovietică cu adevărat stă pe baze oneste, ea trebuie să-și asume și responsabilitatea consecințelor politice ale ruperii relațiilor diplomatice dintre Moscova și guvernul polonez din exil, pe temeiul unui pretext, precum și răspunderea întregii evoluții postbelice din Polonia, de la minciuna din 1943 până la dezastrul total din 1988. Între datele respective funcționând o relație directă.

De asemenea, prin diverse pretexte, uneori de calibru identic, au fost abătute din cursul firesc al evoluției lor Cehoslovacia, Bulgaria, Ungaria și România. Probabil, mai devreme sau mai târziu, istoriografia sovietică va concede și în cazul acestor națiuni, cu destinul manipulat din afară, că Moscova a uzat de pretexte pentru a le impune regimul dorit, că debarcarea lui Eduard Beneș nu a fost un lucru curat, că procesele de la Sofia și Budapesta au fost înscenate, că instaurarea guvernului Petru Groza s-a petrecut în condiții total abuzive, și așa mai departe. Ca și în cazul Poloniei, nu va fi suficient.

După acest excurs necesar, putem reveni la firul numai aparent abandonat al raționamentului nostru cu privire la decizia Moscovei de a nu se mai amesteca în afacerile interne ale țărilor socialiste. Este frumoasă și de efect această declarație surprinzătoare, dar insistăm în a socoti că este și profund imorală. Este ca și cum cineva ar refuza unui semen un antidot pentru o maladie de care el însuși l-a contaminat, după ce i se pare că a găsit antidotul și după ce a recunoscut și împrejurările nu prea cinstite ale transmiterii maladii în altă ogradă. Sănătoasa judecată comună refuză declarației sovietice o altă semnificație.

Aceasta nu este singura dilemă a *perestrojkăi*, mișcare politică privită de Occident cu atât entuziasm, dar în ignoranța totală a acelor aspecte pe care *perestrojka* în general, și domnul Mihail Gorbaciov în mod special, preferă să le ignore sau să nu le discute.

INTERVENȚIA RUSIEI ÎN PRINCIPĂTELE DUNĂRENE

DEMERSUL LUI
NICOLAE BĂLCESCU
LA LONDRA

Nicolae Bălcescu (1819-1852)

Printre piesele documentare ale Muzeului Memorial Nicolae Bălcescu¹ se află și o xerox copie a articolului-memoriu, publicat la 23 ianuarie 1850 de Nicolae Bălcescu în ziarul londonez «Daily News», sub titlul *The Intervention of Russia in the Danubian Principalities* (*Intervenția Rusiei în Principatele Dunărene*)². Articolul, conceput sub forma unei scrisori deschise, adresată la 19 ianuarie 1850 editorului cotidianului respectiv³, este semnat «N. Bălcescu, membru al fostului Guvern Provizoriu din Valahia».

Despre apariția articolului s-a știut imediat, cel puțin în cercurile apropiate autorului, dar nu numai în ele. Un informator al poliției habsburgice trimitea știrea la Viena, încă din 28 ianuarie 1850⁴. Nicolae Bălcescu însuși scria la 26 ianuarie 1850, lui Ion Ghica: «Asemenea și eu am dat la Daily News un articol dupe memoarul făcut»⁵.

Încă din decembrie 1849. A. Ubicini⁶ a redactat, după notele lui Bălcescu, *Mémoire relative à l'intervention russe dans les Principautés moldo-valaques*⁷, remis guvernului francez prin mijlocirea contelui polonez Wladislaw Zamojski⁸. Un exemplar al acestui memoriu se afla acum la Londra, fiind înaintat ministrului de externe, lord Palmerston, prin intermediul lordului Dudley Stuart. Apropierea dintre cele două texte este vizibilă și la o simplă lec-

tură. Memoriul redactat de Ubicini, destinat guvernelor europene, a fost rescris și detaliat în unele părți spre a servi la informarea și la trezirea interesului opiniei publice engleze pentru cauza poporului român.

Revoluția română de la 1848, după cum se știe, era pentru N. Bălcescu, și pentru mulți dintre militanții pașoptiști, o nouă etapă a unui proces evolutiv continuu, menit să conducă la împlinirea aspirațiilor de dreptate socială și națională ale poporului. În afirmarea țelurilor politice imediate și de perspectivă, revoluționarii români trebuiau să țină seama de tendințele acaparatoare ale imperiilor vecine, care de-a lungul timpului s-au întrecut în exercitarea de manevre și presiuni de tot felul asupra Principatelor Române, nutrind permanent intenția de a le anexa teritorial. Deloc neglijabile, la un moment dat, în fixarea strategiei revoluționariilor români erau rivalitățile dintre Imperiile habsburgic, țarist și otoman, precum și jocul de interese al Angliei și Franței.

Din acest cadru istoric se desprinde tactica adoptată în 1848. Pentru etapa în care se afla revoluția română, sarcina primordială consta în împletirea strânsă a reformelor sociale cu înlăturarea amestecului străin exercitat atât de direct de Rusia sub scutul protectoratului. De altfel, până și Karl Marx sublinia că «ideea fundamentală a revoluției din 1848 de la București a fost o mișcare împotriva protectoratului rus»⁹.

Atât *Mémoire relative à l'intervention russe dans les Principautés moldo-valaques*, cât și *The Intervention of Russia in the Danubian Principalities* vizau trei obiective imediate: evacuarea trupelor de ocupație rusești și otomane, introducerea de reforme în regimul interior al Principatelor - în fapt înlăturarea *Regulamentului organic* «codicele muncii de clacă», impus de Rusia - și amnistia generală pentru participanții la revoluția din 1848.

Articolul-memoriu îi prilejuiește, la rândul său, lui Nicolae Bălcescu o amplă și documentată demonstrație în legătură cu politica Rusiei și efectul dezastruos al acesteia asupra Principatelor Române. În timpul vechilor Capitulații, suzeranitatea Imperiului otoman asigura țărilor române independența administrativă și legislativă, inviolabilitatea teritorială și dreptul de a-și alege domnii.

Din vădite considerente tactice, Nicolae Bălcescu leagă problema eliminării pericolului principal pentru destinele poporului român de însăși existența Imperiului otoman, avertizând opinia publică și guvernele europene asupra politicii expansioniste a Rusiei în spațiul carpato-danubiano-pontic. De sub pana celui care avea să rămână simbolul exilațiilor români din toate timpurile au ieșit pagini antologice:

«A sosit vremea ca opinia publică și cabinetele Europei să-și deschidă ochii asupra acestei politici de rapacitate și asupra amenințărilor tainice ale Rusiei. Nu se află acum în joc numai un simplu interes de umanitate, ci se pune problema gravă a însăși existenței Imperiului otoman. Nu este îndeajuns să fie închise Strâmtoarele. Dacă se impune ca Turcia să-și mențină integritatea teritorială, este indispensabil să-i fie acoperită frontiera din miazănoapte și, prin aceasta, șuviul potopului rusesc să fie astfel constrâns să reintre în propria lui matcă».

Nicolae Bălcescu, la Constantinopol, la Paris, la Londra nu înceta să atragă atenția opiniei publice asupra politicii Rusiei care «nu poate fi decât cu scopul de a-și bate iarăși joc de buna credință și de credulitatea Europei».

Demersurile lui Nicolae Bălcescu pe lângă cabinetul și opinia publică engleză - ca mai târziu cele ale lui Dumitru Brătianu - se înscriau în ampla și energica acțiune diplomatică a emigrației românești de a obține sprijin european și, cu deosebire, din partea Marii Britanii, cunoscută fiind politica acesteia de susținere a integrității Imperiului otoman, ca factor al echilibrului sud-est european.

NOTE

1. Proiectat și amenajat de noi, încă din 1968, în fostul conac al familiei Bălcescu (și al descendenților lor, Mandrea) din comuna Bălcești pe Topolog, în județul Vâlcea, la 21 km înainte de Râmnicul Vâlcei. Aici funcționează și așezământul cultural «Nicolae Bălcescu», editorul buletinului anual «Caiele Bălcescu», apărut în 12 volume din 1969 până în prezent.

2. Referirile la acest articol sunt foarte sărace. O mențiune găsim în lucrarea profesorului E.D. Tappe, *Nicolae Balcescu's propaganda in England: his meetings with Cobden and Palmerston*, apărut în «*The American Slavic and East European Review*» (New York, XIII, nr. 1, Febr. 1954, pp. 66-71). Prima ediție în România ne aparține («Magazin Istoric», București, X, nr. 7/112, iulie 1976, pp. 19-20). Ulterior, el a fost inclus și în ediția academică a Operelor lui Nicolae Bălcescu (N. Bălcescu, *Opere*. Ediție critică de G. Zane și Elena G. Zane, București, Editura Academiei, 1982, vol. II, pp. 37-40, text și p. 219 note).

3. A apărut la Londra, în circa 130.000 exemplare zilnic. Primul editor al ziarului a fost Charles Dickens. De-a lungul istoriei sale a susținut cauza nordiștilor în războiul civil din America, cauza eliberării Italiei, emanciparea Bulgariei de sub ocupația otomană etc.

4. Wien Haus-, Hof- und Staatskazlei Staaten Abteilungen: Moldau und Walachei, W.83. Informația o aveam cu mulți ani în urmă de la dr. Cornelia Bodea. Ulterior ea a fost publicată de G. Zane în *Note* la ediția din 1982 a *Opereilor* lui Nicolae Bălcescu (N. Bălcescu, *Opere*, II, p. 219).

5. Scrisoarea lui Nicolae Bălcescu către Ion Ghica din Paris, 26 ianuarie 1850 (N. Bălcescu, *Opere*, IV, p. 265).

6. J. Honoré Ubicini (1818-1884), istoric și publicist francez, participant la revoluția din 1848 din Țara Românească. Îl însoțește pe Bălcescu ca secretar al delegației Guvernului Provizoriu, trimisă în august 1848 la Constantinopol, pentru a prezenta și susține în fața Porții - puterea suzerană - programul noilor autorități de la București. I-a urmat pe fruntașii politici români în exilul lor din capitala Franței, rămânând în continuare - prin publicistica sa - un devotat sprijinitor al cauzei românești în Europa.

7. Memoriul a fost reprodus în cele două ediții, din 1889 și 1940, ale lucrării lui Ion Ghica, *Amințiri din pribegia după 1848*. Deși cunoscut și publicat încă de la sfârșitul secolului trecut, Memoriul din 1849 - ca și articolul din 1850 - este inclus în ediția academică a Operelor lui Nicolae Bălcescu, evident datorită caracterului lui anti-rus, abia în 1982.

8. Wladislaw Zamojski (1803-1868), unul din conducătorii emigrației poloneze de la 1848 alături de prințul Adam Czartoryski (1770-1861), cu care Bălcescu s-a aflat, în Ungaria și apoi în Franța, în relații permanente, prilejuite cu deosebire de dialogul româno-maghiar și de proiectele federaliste sud-est europene ca parte componentă a conceptului mazzinian de formare a Statelor Unite ale Europei.

9. Karl Marx, *I Russi in Romania*. Quattro manoscritti inediti. Introduzione, traduzione e note di Luciano Troisio. Padova, Coe Poe, 1971, p. 59. Vezi și ediția lui Pamfil Șeicaru: Karl Marx, *Însemnări despre Români*, Madrid, Ed. Carpați, 1955, ca și ediția de la București a lui Andrei Oțetea și S. Schwann.

CĂTRE EDITORUL ZIARULUI DAILY NEWS,

Domnule, manifestul rusesc datând din 19/31 iulie 1848, care a precedat cu aproape două luni ocuparea Valahiei, exprimă în mod formal aceste două principii:

1. *Ocupația urmează să aibă un caracter temporar și va lua sfârșit în virtutea unei simple cereri din partea Porții, de îndată ce ordinea va fi restabilită în Principate. «Din clipa în care ordinea legală va fi fost restabilită, sau din clipa în care Poarta va fi obținut o garanție suficientă asupra liniștii lăuntrice în aceste două provincii, trupele noastre vor fi retrase din ele» (Circulara contelui Nesselrode, cu data de 19/31 iulie 1848).*

2. *Că legislația organică a acestor provincii are nevoie să fie revizuită și că s-ar putea să fie nevoie de modificarea Regulamentelor organice («Este cu puțință ca regimul administrativ al Principatelor să aibă nevoie de îmbunătățiri și chiar să fie modificat în mai multe puncte», Ibidem).*

Cum și-a îndeplinit aceste angajamente Rusia? Ce reforme, ce îmbunătățiri a introdus Rusia în regimul lăuntric al acestor Principate?

La 30 septembrie 1848, generalul Lüders, care ocupase Moldova cu câteva săptămâni mai înainte, a trecut frontiera Valahiei în fruntea avangardei ruse. Au trecut pe urmă patru luni și a sosit luna februarie. La acea dată, nu mai rămăsese nici cea mai neînsemnată urmă din revoluția care motivase în ochii Europei intrarea trupelor rusești pe teritoriul Valahiei. Fusesse restabilită în întregime ordinea legală, astfel cum o înțelegea Rusia și astfel cum domnește și astăzi. Trebuie să înțelegem prin aceasta că toți aceia care au avut vreo participare la recente evenimente au fost întemnițați sau exilați, în vreme ce întreaga țară a fost sleită prin contribuțiile de război impuse și prin obligația de a hrăni și de a găzdui 50.000 Cazaci, astfel încât a fost cu totul ruinată (Turcia și-a asigurat întreținerea trupelor ei de ocupație pe propria cheltuială). Nici măcar nu s-a pus problema vreunei reforme. Este adevărat că a fost instituită o comisie, dar misiunea ei este să funcționeze în calitate de tribunal militar pentru judecarea tuturor indivizilor care sunt bănuși că ar nutri ostilitate față de Rusia.

Turcia, considerând că ea însăși s-a achitat de toate garanțiile necesare liniștii lăuntrice a Principatelor, a notificat guvernului de la Sf. Petersburg intenția ei de a evacua țara și a invita Rusia să-i urmeze exemplul.

Rusia a refuzat, fără a tăgădui, însă, drepturile Porții. Ea declară că nu a sosit momentul potrivit pentru evacuare, și în chipul acesta înțelege să se erijeze în singur arbitru al situației, cu excluderea Porții, într-o problemă în care tocmai aceasta din urmă s-ar cuveni să fie singura parte care să ia o hotărâre. Refuzul Rusiei a silit Poarta să-și prelungească ocupația, pentru a nu lăsa Rusia să devină stăpân absolut al situației. Prin aceasta se ajunge la agravarea, zi de zi, a nefericitei situații a celor două Principate.

În cele din urmă, la 1 mai 1849, Convenția de la Balta-Liman a fost încheiată. Este binecunoscută grava știrbire a prerogativelor Porții, conținută în această convenție, ca și știrbirea privilegiilor celor două Principate. Această știrbire nu se cuvine să fie considerată ca integrându-se în dreptul națiunilor din Europa. Într-adevăr, convenția de la Balta-Liman recunoaște Rusiei un drept care i-a fost până acum tăgăduit întotdeauna, și anume acela de a ocupa militărește cele două Principate și de a se amesteca în administrația lor lăuntrică. Privilegiile pe care le dobândiseră Principatele moldo-valahe ca urmare a Capitulațiilor lor, încheiate cu Turcii, privilegiile care au fost recunoscute prin tratate ulterioare, sunt următoarele:

1. Dreptul de a-și alege domnitorii (hospodarii). 2. Independența administrativă și legislativă. 3. Inviolabilitatea teritoriului lor.

Drepturile reținute de Poartă, în calitate de putere suzerană, sunt următoarele: 1. Dreptul pur onorific de a-i confirma pe domnitorii (hospodarii) aleși de națiune. 2. Un tribut anual de trei milioane de piaștri turcești de la cele două Principate.

Rusia nu are alt drept decât acela de a împiedica Poarta să încalce privilegiile acordate Moldo-Valahilor, privilegiile pe care Poarta le-a garantat prin Tratatul de pace de la Adrianopol (Septembrie 1829).

Convenția de la Balta-Liman menține următoarele principii: Vor fi instituite două comisii în vederea revizuirii Regulamentelor organice. Activitatea comisiilor va fi supusă examinării guvernului otoman, care, după ce va ajunge la o înțelegere în această privință cu Curtea Rusiei, va promulga textele revizuite, sub forma unui hâtîșerif (articolul al 2-lea din Convenție). Fiecare dintre cele două guverne va menține în Principate oștiri cu un efectiv între 20.000 și 30.000 oameni, până la deplina pacificare a țării. După ce pacificarea va fi realizată și până la deplina intrare în vigoare a Constituției pentru cele două Principate, fiecare dintre cele două puteri va trebui să-și reducă armata de ocupație la 10.000 de oameni; îndată după intrarea în vigoare a Constituțiilor, cele două puteri vor evacua Principatele în

întregime și simultan (Ibid., art.4).

Este limpede, prin urmare, că prin Convenția de la Balta-Liman nu numai că se violează toate privilegiile hărăzite Moldo-Valahilor, dar se mai acordă Rusiei și drepturi de suzeranitate, egale cu acelea de care dispune Poarta. În același timp în care Rusia recunoaște aceste două principii, ea se folosește de unul din ele ca să se elibereze de obligația de a ține seama de celălalt. Regulamentul organic din 1831 a fost revizuit și promulgat cu sprijinul a o sută de mii de baionete. Era oare prea mult dacă aceeași legislație era revizuită cu sprijinul unei oștiri de 30.000 de oameni, cu atât mai mult cu cât în aceeași vreme insurecția era biruitoare la frontierele Ungariei? Doar după pacificarea țărilor învecinate urma să fie redus numărul ostașilor la 10.000.

Pacificarea a fost efectuată și Turcia, credincioasă angajamentelor luate de ea, a evacuat parțial Principatele. Ea avea, prin urmare, dreptul să se aștepte ca și Rusia să urmeze exemplul ei. Dar nu s-a întâmplat nimic din ce spera ea. Rusia găsește neconținut vreun pretext sau altul să-și prelungească ocupația, iar dl Titoff a răspuns la începutul lunii trecute, la o întâmpinare făcută de Poarta: «Poarta s-a grăbit să-și reducă oștirea din Valahia la 10.000 de oameni, astfel că Rusia nu-și poate îndeplini stipulațiile prevăzute în Convenția de la Balta-Liman, până când nu se va ajunge la soluționarea diferendelor privindu-i pe refugiați și până când nu vor fi reluate tratativele diplomatice».

Despre ce era oare vorbă în această nouă pretenție ridicată de Rusia? Ce aveau de-a face refugiații cu ocupația Principatelor? În chipul acesta înțelege Rusia să-și respecte angajamentele și îndatoririle prevăzute pe un ton atât de emfatic, pe care a înțeles să și le ia prin manifestul din 19/31 iulie și anume că: «Trecutul îngăduise prezentului să priceapă că în mai multe împrejurări Rusia a ocupat fie Principatele în întregime, fie o parte din ele; și totuși, credincioasă asigurărilor pe care le dăduse în prealabil, ea le-a evacuat întotdeauna, de îndată ce și-a realizat obiectivele pe care dorea să le obțină mai înainte de a-și retrage trupele?» Este adevărat că Rusia a evacuat Principatele în toate cazurile în care a ajuns să le ocupe, dar aceasta numai după ce le-a stăpânit vreme de mai mulți ani și după ce avusese grijă să le mențină într-o permanentă aprehensiune. Astfel, în 1812, Rusia a pus stăpânire pe Basarabia, un ținut care făcea parte integrantă din Moldova; în 1829, a pus stăpânire pe altă fărâmă a acestui Principat; în vreme ce, la începutul fiecărui război, Rusia garantase Moldovenilor integritatea teritoriului lor. Prin urmare, tot ce afirmă astăzi Rusia nu poate fi decât cu scopul de a-și bate iarăși joc de buna credință și de credulitatea Europei.

În momentul de față, greutățile pricinuite de situația refugiaților au fost încheiate. Nu cred, totuși, că Rusia va evacua Principatele. Numărul actual al trupelor rusești aflate efectiv în lăuntru Principatelor se ridică la 46.000 de oameni; și scrisorile pe care le-am primit din Moldova mă asigură că din moment în moment se așteaptă sosirea unei alte oștiri.

În timp ce Rusia continuă să-și țină trupele în Principate, în ciuda angajamentelor luate de ea și a neconținutelor reclamații din partea Porții, să vedem ce s-a realizat în privința reformelor pe care autoritățile rusești le considerau că sunt atât de urgente.

Rusia a început prin a suspenda Adunările obștești, cărora singure le aparținea dreptul de a asigura administrația lăuntrică a țării, în virtutea Capitulațiilor și a dreptului public al Principatelor. Pentru revizuirea Regulamentelor organice, Rusia a instituit două comitete. Numai că aceste comitete, în loc să fie alcătuite din reprezentanții legali și legitimi ai țării, au fost compuse exclusiv din boieri devotați Rusiei; boieri care au fost numiți de această putere în același chip în care aceasta se purtase cu Adunarea din 1831; și, dacă se poate invoca trecutul ca o îndreptățire pentru judecarea prezentului, putem de pe acum prevedea că noua Constituție care se pregătește va fi încă și mai rea decât Regulamentul organic. Prima măsură a acestor comitete îngăduie să ne dăm seama cât se poate de bine despre aceasta. Ele tocmai au declarat că țărănimea trebuie să rămână legată la brazdă și că nu se va clinti nici una din

uriașele poveri care apasă pe umerii acestei pături sociale nefericite. Dacă s-ar fi intenționat în mod serios vreo reformă, vreo măsură înnoitoare care să răspundă năzuințelor și nevoilor poporului și care să fie în stare să preîntâmpine viitoarele revoluții, s-ar fi convenit oare ca inițiativa unor asemenea reforme să fi fost încredințată unor comitete astfel cum sunt comitetele instituite acum, în loc să fie luate pe seama unei Adunări Naționale, aleasă în mod liber și reprezentând interesele tuturor păturilor sociale?

Între timp, ocupația rusească reprezintă pentru Valahia un cost de un milion de piaștri pe lună; iar în anul care tocmai s-a încheiat datoria publică a Principatului a sporit până la douăzeci de milioane de piaștri.

Mizeria populației sporește de la o zi la alta sub cârmuirea domnitorului actual, Dl Știrbei, care, în loc să se străduiască să acopere în ochii partidului național ilegalitatea alegerii lui, pare că socotește drept sarcină deosebită să mărească nemulțumirea tuturor păturilor populației țării.

Și iată acum că se răspândește un raport, de către Cabinetul de la Sf. Petersburg, a cărui politică de la data ocupației militare a celor două Principate, a năzuit neconținut să-i compromită pe Turci în ochii Valahilor, aruncând pe seama Turcilor tot neajunsul aparent al măsurilor opresive pe care Cabinetul de la Sf. Petersburg le-a provocat în taină sau le-a înrâurit. Anume, raportul răspândit acum pretinde că Majestatea sa Împăratul ar fi gata să solicite Porții unirea celor două Principate și independența lor, sub protectoratul Rusiei. E vorba de un proiect care, cu mult timp mai înainte, a fost favorabil privit de Rusia, ca un mijloc sigur de a-și obține realizarea scopului urmărit de ea. În această privință, agenții Rusiei au fost însărcinați să sondeze dispozițiile frunțașilor Partidului național, în 1848, numai cu câteva zile înainte de mișcarea din iunie. Cu scopul de a fi pregătită pentru orice împrejurare, Rusia a organizat corpuri libere de Valahi, comandate de ofițeri ruși și folosind ca limbă de comandă limba rusă.

Prin urmare, chestiunea Principatelor a fost ridicată din nou la Constantinopol. Rusia se străduiește să câștige în această chestiune ceea ce a pierdut în chestiunea refugiaților. Iar Poarta, în ciuda faptului că-și dă cât se poate de bine seama de importanța acestei chestiuni, de care poate să atârne însă existența ei viitoare, va fi silită să accepte toate cererile Rusiei, dacă s-ar întâmpla să fie din nou părăsită de Anglia și Franța, așa cum a fost părăsită în vremea în care s-a încheiat Convenția de la Balta-Liman.

A sosit vremea ca opinia publică și cabinetele Europei să-și deschidă ochii asupra acestei politici de rapacitate și asupra amenințărilor tainice ale Rusiei. Nu se află acum în joc numai un simplu interes de umanitate, ci se pune problema gravă a însăși existența Imperiului otoman. Nu este îndeajuns să fie închise Strâmtoarele. Dacă se impune ca Turcia să-și mențină integritatea teritorială, este indispensabil să-i fie acoperită frontiera din miazănoapte și, prin aceasta, șuvoiul potopului rusesc să fie astfel constrâns să reintre în propria lui matcă. Existența Imperiului otoman este incompatibilă cu prezența unei oștiri rusești pe Dunăre.

Sunt, Doamnă, al Dvs. supus.

N. BĂLCESCU,

Membru al fostului Guvern Provizoriu al Valahiei

Londra, 19 ianuarie 1850

AJUTORUL ROMÂNIEI ÎN ACȚIUNEA DE SALVARE A EVREILOR ÎN TIMPUL NAZISMULUI

Wyman David S., nepot de preot protestant, scriitor și cercetător american, a publicat în 1984 o carte cu titlul «The Abandonment of the Jews. America and Holocaust, 1941 - 1945» (New York, Editura Pantheon, 1984).

Această carte constituie cel mai grav rechizitoriu împotriva acelor care ar fi putut să dea un ajutor în timpul tragediei evreilor europeni, dar nu au vrut să audă strigătul de durere al celor aflați în valea morții. Imensa literatură consacrată Holocaustului este preocupată în special de modul în care naștii și acoliții lor și-au săvârșit faptele antiumane și ne înfățișează pieirea evreimii europene, precum și comportamentul ei în acele împrejurări greu de descris.

Au lipsit și - după modesta noastră părere - lipsesc până azi lucrări elaborate pe baza unor serioase documentări, care să arate atât atitudinea Americii, Angliei, Elveției, Spaniei, Turciei ca și acțiunea acestor țări față de lupta pe viață și pe moarte a evreimii europene.

Dar mai ales lipsește o lucrare serioasă, cuprinzătoare despre operațiile de salvare ce au avut loc în România și cu ajutorul românilor.

O frază a lui Wyman David exprimă clar și concis reacția mondială în problema salvării evreilor: «The real obstacle was the absence of a strong desire to rescue Jews. (p. 339) - «Obstacolul real în legătură cu salvarea evreilor a fost lipsa unei dorințe adevărate de a o face».

America și Anglia nu numai că și-au astupat urechile nevrând să audă strigătele disperate de durere ale evreilor, dar au împiedicat până și cele mai modeste încercări de a interveni în favoarea lor. O asemenea atitudine avea la bază o pronunțată politică antisemită. Astfel, de exemplu, comandamentul militar american nu a fost dispus să pună la dispoziția evreilor un mic vas, pe motivul că nu există un loc unde aceștia ar putea fi debarcați. În acest caz la ce ar putea servi un vapor?

Abia la 22 ianuarie 1944, când cea mai mare parte a evreimii europene se prăpădise, la capătul unei îndelungate tergiversări, F.D. Roosevelt a dispus constituirea *Comisiei pentru refugiații de război (War Refugee Board)*, după care imediat a și sosit la Constantinopol Ira A. Hirschmann, ca reprezentant al acestei comisii, pentru a ajuta pe acei evrei care reușiseră deja să ajungă *prin și din* România în Turcia. Anglia s-a arătat și ea dispusă să acorde autorizația de intrare în Palestina numai pentru acei evrei care au reușit să ajungă în Turcia. Dar nu înainte de a fi ajuns!

Cunoscând aceste împrejurări pe care le-am menționat în fugă, ni se lămurește cu adevărat ce însemnătate a avut în acele vremuri atitudinea României față de acțiunea de ajutorare a refugiaților evrei.

Salvarea și tranzitarea refugiaților evrei *în și prin* România se poate împărți în două perioade.

Una a avut loc între anii 1933 - 1940 ; a doua din 1940 până spre sfârșitul anului 1944.

Perioada anilor 1933 - 1940

În anul 1933, când Hitler a pus mâna pe putere, a început fuga evreilor din Germania stăpânită de nașiști. Între anii 1933 - 1937 cca. 140.000 de evrei au părăsit Germania. Când

trupele bine organizate și înarmate ale lui Hitler, după anexarea Austriei, au ocupat Cehoslovacia și apoi Polonia, în martie, respectiv în septembrie 1939, valorile celor care se refugiau din Germania au început să fie tot mai mari și mai dese.

Astfel, în 1939 cca. 20.000 de refugiați evrei - 10.000 din Polonia, 3.000 din Germania, 1.000 din Cehia, 6 - 8.000 din Slovacia - s-au străduit să ajungă prin Ungaria în România.

Comunitățile evreilor neologi din Transilvania și Banat au hotărât la ședința conducătorilor acestor comunități, care a avut loc la 30 octombrie 1933 în Oradea, să creeze un fond pentru ajutorarea refugiaților și au înființat în acest scop un birou la Arad.

Refugiații au început să scape din ghearele naziștilor pe drumuri neumblate, pe jos, cu trenul, mai târziu în vapoare pe Dunăre. Mulți au ajuns până la Cluj. Numărul lor creștea săptămână de săptămână. A devenit necesară înființarea și la Cluj a unui Comitet pentru refugiați. La inițiativa mea și sub egida Comunității evreilor neologi s-a și constituit acel Comitet ai cărui membri au căutat să rezolve, printr-o muncă eroică, problemele complexe și dificile legate de salvarea refugiaților.

Autoritățile române nu numai că au închis ochii, tolerând activitatea Comitetului, dar ne-au și ajutat să-i tranzităm pe refugiați spre București. La nevoie ne-au dat până și însoțitori, mai ales când era vorba de călătoria unor grupuri. Organele de poliție române ne-au mai ajutat și prin faptul că, din gară, cu prilejul controalelor efectuate la trenuri, recunoscând pe refugiații evrei, îi îndrumau să vină de-a dreptul la noi. Nu era greu să fie recunoscuți: vorbeau o limbă străină, pe fețele lor se citea spaima, îi mai trăda și îmbrăcămintea. Uneori ajungeau la punctele de triaj ale poliției, unde se permitea să fie vizitați de membrii Comitetului și ajutați cu îmbrăcămintă, medicamente, alimente. Acești refugiați părăseau orașul însoțiți de oamenii poliției, până la București. Se întâmpla, și nu numai odată, ca agenții poliției să aducă refugiați de la gară direct la sediul Comunității, aflat la numai câteva minute de gară. În asemenea cazuri am putut să mă ocup personal de ei. Aceștia plecau individual de la Cluj la București, conduși la gară de un membru al comunității care le și cumpăra biletul de tren.

Pe teritoriile aflate sub control german, organizațiile tineretului sionist constituiau motorul care îi mobiliza pe evrei ca să încerce să se salveze. Aceste organizații închiriau și vasele cu ajutorul cărora evreii căutau să se strecoare pe Dunăre. Astfel, câteva grupuri au ajuns la Sulina și la Constanța, unde așteptau ocazia să plece mai departe, în Palestina. De exemplu, la începutul anului 1940, la Sulina, erau 2.500 de refugiați. Comunitățile evreiești se aflau, nu odată în situații dificile. Ele erau preocupate nu numai de problema refugiaților, ci și de rezolvarea unor probleme sociale, tot mai grele, mai ales în urma măsurilor anti-evreiești luate de guvernul Goga - Cuza, ca și de guvernarea dictatorială a regelui Carol al II-lea.

Comitetul pentru refugiați, care a luat ființă în 1936 la Cluj, nu a putut să facă față problemelor. A fost nevoie de o acțiune mai cuprinzătoare și de un organ mai puternic, care a și luat ființă la data de 5 noiembrie 1939 la consfătuirea din Cluj, respectiv la data de 19 noiembrie 1939 la consfătuirea din Oradea, sub conducerea Dr-lui Iosif Fischer, președintele Comunităților evreilor neologi, și a lui Stefan Ullmann, președinte al comunităților evreilor ortodocși din România.

În luna decembrie 1939, *Comitetul Refugiaților Evrei din România* a lansat o *Chemare*, în limba română și maghiară, publicată în cotidianul evreiesc «Uj kelet» din Cluj. În urma acestei chemări care a stârnit un larg ecou, arătând importanța acțiunii de ajutorare și a îndemnat totodată evreimea din Transilvania și Banat să contribuie la ajutorarea refugiaților, s-a putut crea un important fond financiar și material din donațiile primite din partea evreilor de la orașe și sate. Faptul în sine că o asemenea «Chemare» a putut să fie publicată în limba română și maghiară - și larg difuzată -, dovedește că evreimea nu avea de ce să se

teamă și să se ferească de autoritățile române. Am constatat, de altfel, din practica activității noastre, că autoritățile din România au socotit acțiunea de salvare a evreilor drept o acțiune umanitară și au considerat-o, cu înțelegere și bunăvoință, ca o acțiune pe deplin justificată și necesară.

Comitetul din Transilvania și Banat, la care m-am referit, a avut relații strânse cu *Comitetul Central pentru Ajutorarea Refugiaților Evrei în Trecere* din vechiul Regat, care a luat ființă la București, aflat sub conducerea doctorului Filderman, personalitate de frunte a evreimii din România. Și această organizație, ca și cea din Transilvania și Banat, a funcționat în cadrul Uniunii Comunităților Evreiești din România.

Într-un comunicat din 31 martie 1940 se arăta că la Sulina se aflau peste 2.000 de evrei refugiați, în condiții precare. *Comitetul pentru Ajutorarea Evreilor Refugiați* a făcut tot ceea ce era necesar ca acest lot să fie îmbarcat. Pregătirea călătoriei pe mare, procurarea alimentelor, îmbrăcăminții și a medicamentelor a necesitat peste 5 milioane de lei, sumă la care evreii ardeleni și bănățeni au contribuit cu un milion și jumătate de lei numai în perioada decembrie 1939 - martie 1940.

Permisiunea de a organiza călătoria acestui numeros grup în Palestina a fost acordată de guvernul român, cheltuielile aferente fiind suportate de către organizația JOINT din S.U.A. Dacă avem în vedere că la consfătuirea din 6 iulie 1938 de la Evian - cu delegați din 32 de state, România fiind reprezentată de un observator - nici măcar un singur stat nu s-a arătat dispus să acorde ajutor evreilor, atunci atitudinea României a însemnat un act de umanitate, chiar dacă au fost percepute taxe de emigrare.

De altfel, în acea perioadă - ca și mai târziu - în Europa pentru evrei au existat numai două căi de salvare din cazanul morții: prin România și peste Pirinei, în Spania.

1940 - 1944

La 30 august 1940, urmând dispozițiile șefilor lor, miniștrii de externe ai Italiei și Germaniei au impus dictatul de la Viena. Transilvania a fost împărțită în două. A fost o decizie fatală. Cel puțin 180.000 de evrei au ajuns sub jurisdicția Regatului Ungar. Acest eveniment a avut urmări tragice atât pentru cei aproape două milioane de români, cât și pentru evrei, împotriva cărora au fost puse în practică imediat legile antievreiești care au lovit în însăși existența evreimii.

Zeci de mii dintre ei și-au pierdut dreptul la mijloacele de existență, fiindu-le interzis a mai lucra în diverse funcții de stat, să practice negoțul, profesiunile zise «libere» etc. Tinerețului i s-a interzis dreptul la învățătură. După declanșarea războiului împotriva Rusiei Sovietice, evreii, între 18 și 48 de ani, au fost mobilizați în cadrul armatei ungare, în detașamente de muncă forțată. Cea mai mare parte dintre ei au murit în împrejurări cumplite.

În același timp nici în România situația evreilor nu a fost ușoară. La sfârșitul anului 1940, Ion Antonescu ajunge la putere cu ajutorul «Gărzii de Fier». Urmărilor vă sunt cunoscute. E inutil să mă refer la ele cu detaliile lor: pogromul de la București, de la Iași, deportările din Transnistria. În vara anului 1942 delegatul lui Eichmann la București, Gustav Richter, credea că a și obținut aprobarea lui Ion Antonescu pentru deportarea evreimii din România. Operațiunea a fost zădărnicită de acțiunile unor forțe politice din țară și străinătate. Se poate spune că e vorba de un caz fără precedent într-o țară aflată practic sub ocupația armatei lui Hitler. La București exista un «Jewish Council», unde a activat Șef-Rabinul Dr. Alexandru Safran, Dr. Wilhelm Filderman, M. Benvenisti și alții. Este meritul lor că în anul 1943 a fost readus în țară un prim grup dintre evreii deportați în Transnistria, cu un mare număr de copii. Lupta pentru salvare, pentru supraviețuire nu a fost ușoară, dar conducătorii evreimii nu au pierdut speranța. După părerea unor cunosători ai situației,

condiția reușitei acțiunii de salvare a majorității evreilor din România s-a datorat unor condiții speciale. Mai întâi faptului că România s-a arătat a fi mai puțin speriată de violența nazistă decât alte țări ocupate de Germania hitleristă, apoi faptului că opinia publică românească, în general, nu era ostilă evreilor.

În orice caz, în mod incontestabil, în spațiul Europei Centrale și Sud-Estice a existat o singură posibilitate pentru evrei de a ieși din cercul de foc al teroarei naziste, o singură speranță de a se salva. Refugiații evrei ajunși în România din Germania, Polonia, Cehoslovacia, Ungaria - în anii cumplitelor masacre - aveau șansa de a pleca din porturile românești spre Palestina. Așa s-a întâmplat și în mai-iunie 1944. Oricum ar fi privită această stare de lucruri, în orice fel s-ar analiza cele petrecute cu evreii în România, din punct de vedere politic, internațional etc., rămâne un lucru care nu se poate nega; faptul că atunci când lumea a privit insensibilă spectacolul nimicirii evreilor europeni, România a fost dispusă să primească refugiați evrei și a fost gata să deschidă pentru ei porturile sale.

Această cale firavă spre viață era un lucru cunoscut și de către evreii ce se aflau în iadul nazist. Astfel se explică drumul refugiaților de pretutindeni spre România. Veneau evreii din Varșovia strivită sub bombardamente, din Austria, din Cehoslovacia, veneau și evreii din Ungaria.

Dar noi nu ne putem ocupa acum de acțiunile de salvare de pe teritoriul României, nici de rolul organizațiilor sioniste și de tineret în aceste acțiuni. Acest capitol eroic nu a fost încă scris, el își așteaptă cronicarul autorizat.

În schimb ne vom restrânge la acțiunea de salvare din nordul Transilvaniei - regiune aflată sub ocupația Regatului Ungar între 1940 - 1944 -, o acțiune care constituia firește o parte integrată acțiunilor din România, fiindcă aici avea să se continue....

Data de 27 martie 1944 a însemnat o schimbare catastrofală în istoria evreimii din nordul Transilvaniei. Atunci a început la Cluj să funcționeze administrația de tip nazist. Începând cu această dată problema refugiaților a devenit nu numai foarte grea; era în pericol chiar viața lor.

Din septembrie 1940 până în aprilie 1944 munca Comitetului de Ajutorare a Refugiaților a fost preluată de «Vaad Hahatzalah» (Comitetul de Salvare), ai cărui membri - în afară de mine - erau Dr. Ernest Marton, prim-redactor al ziarului «Uj Kelet» unul dintre conducătorii Uniunii Sioniste din Transilvania, fost deputat în Parlamentul României, Hillel Dantzig, Ernest Hatszegi (ambii colaboratori ai ziarului menționat) și Ion Guttfried, membru în direcția conducerii sioniste a asociației «Barissia». În luna aprilie au aderat și au participat la acțiunea de salvare pionierii tineretului sionist, gata de orice sacrificiu, din curajoasa organizație «Chalutzai».

În această perioadă, din septembrie 1940 până la 27 martie 1944, organizația «Vaad Hahatzalah» nu și-a putut desfășura activitatea în mod deschis. Autoritățile ungare nu erau atât de umane ca cele românești. Operațiunile de salvare au devenit din ce în ce mai grele și dificile, fără să înceteze însă. Înt urma dictatului de la Viena, România și Ungaria erau despărțite de o lungă și greu controlabilă linie de frontieră. Această graniță se întindea de la Békéscsaba până lângă Brașov. Orașele Cluj, Oradea și într-o oarecare măsură Târgu Mureș se aflau în apropierea acestei frontiere. Clujul era cel mai aproape de graniță, la numai câțiva kilometri de Feleac. S-au putut astfel construi câteva căi de salvare spre România. În acei patru ani membrii «Comitetului de Salvare» din Cluj și alte orașe au fost recrutați, în special, din rândurile tineretului organizat în mișcarea sionistă. Ei au creat locuri prin care refugiații se puteau salva, trecând din Ungaria în România. Tot ei au ajuns în legătură, mai târziu, cu comitetul central «Vaad Hahatzalah», creat în 1943, în fruntea căruia a fost desemnat Dr. Reszo Kasztner, ginerele președintelui comunității evreilor neologi din Cluj, Dr. Iosif Fischer.

Cel mai potrivit punct de trecere de pe platforma Feleacului de lângă Cluj, părea să fi fost satul Aiton, situat pe teritoriul României. În mod logic, prin urmare, au fost create legături cu locuitorii acestui sat pentru a găsi printre ei oameni dispuși să treacă clandestin peste graniță, pentru o sumă oarecare, refugiați evrei. Era, firește, o operație care expunea viața «contrabandistului» la pericol de moarte. Terenul era dificil, accidentat. Dealuri și văi. Numai tinerii puteau să parcurgă pe jos un asemenea drum de câteva ore.

Așa zisul «tîjjul», adică «drumul salvării» a fost inaugurat la începutul anului 1941, fiind apoi lărgit. Au fost create alte drumuri de salvare, a căror activitate a atins apogeul în lunile aprilie-iunie 1944.

Lângă Aiton, spre Turda, au mai fost create punctele de la Luduș și Sărmaș. Apoi la Arad, Oradea, Beiuș, Tinca, aici cu direcția spre București, unde soseau cu documente false. Pe această cale au fost salvați de la moarte circa 15 - 16 mii de refugiați evrei. Cei mai mulți pe granița de lângă Cluj: 6 - 8 mii (între 1940 - 1944, 3 - 4 mii; în aprilie - iunie 1944, 3 - 4 mii). Pe linia Békéscsaba - Arad circa 6 mii, la alte puncte (Oradea, Tinca, Luduș, Sărmaș) circa o mie.

Cifrele corespund cu cifra dată de «Vaad Hahatzalah» din Budapesta, care apreciază numărul refugiaților salvați prin România la 16.000, cifră care nu cuprinde pe refugiații sosiți la Sulina cu vapoarele.

«Cine salvează un om, salvează o lume întregă» - se spune undeva în Talmud.

Din depărtarea celor 44 de ani care au trecut dispunem de acea perspectivă istorică, care ne permite să cântărim semnificația salvării vieții refugiaților evrei - și neevrei - într-o lume însângerață și inumană.

În primul rând putem afirma ca un fapt cert că nu am fi fost capabili să realizăm operația de salvare, dacă nu am fi primit ajutor din partea unor oameni, neevrei, cu gândire umanistă, antifascistă.

Și când reexaminez trecutul, în fața mea apare în special figura unui om, care fără nici o ezitare s-a alăturat celor prigoniți, întinzându-ne mâna sa protectoare și frățescă. Acest om a fost Raoul Șorban.

În calitatea mea de Șef Rabin al comunității evreilor neologi din Cluj nu odată am apărut în fața autorităților ca reprezentant al credincioșilor mei.

Desigur, când mă adresam, și nu odată, rezidentului regal Dr. Coriolan Tătaru, am fost întâmpinat de directorul său de cabinet, care era Raoul Șorban. În memoria mea s-a întipărit pregnant o vizită pe care mi-a făcut-o, când, după o prezență la Cluj a regelui Carol al II-lea, Raoul Șorban a venit să-mi comunice dorința regelui de a mă vedea la București ca Șef Rabin al Cultului Mozaic din România. Se pare că regelui i-a făcut plăcere salutul meu omagial, după care i-a comunicat rezidentului-regal, Coriolan Tătaru, dorința sa, ce mi-a fost comunicată în împrejurările arătate.

Relațiile dintre noi au devenit mai apropiate și mai strânse în 1941, ca și în anii următori, când - după dictatul de la Viena - am mâncat împreună pâinea amară a «minorităților» din Ungaria. Atât populația românească, cât și evreii au început să simtă efectul legilor care au îngrădit viața lor în Transilvania de Nord în anii ocupației. Evreii și românii erau dați afară din slujbă, li se luau atelierele, prăvăliile, pâinea de la gură. Erau îndepărtați din școli. Peste tot, în viața cultural-spirituală și în cea economică, existau numai interdicții.

Prima inițiativă de a găsi soluții, de a lua niște măsuri pozitive i-a aparținut lui Raoul Șorban. La începutul anului 1941 mi s-a adresat cerându-mi ajutorul. În atelierul său de pictură a înființat un birou de mijlocire între meseriași și eventualii clienți. În această acțiune el a fost ajutat și de episcopul român Dr. Iuliu Hossu. Mi-a cerut lista acelor meseriași, negus-

tori și muncitori evrei care erau fără lucru. Prin acest birou au fost ajutați numeroși români și evrei, și s-au creat legături între ei. Acest «birou» a funcționat până în primăvara anului 1942, când autoritățile maghiare de ocupație l-au arestat pe Raoul Sorban. Cooperarea a încetat, situația a devenit din zi în zi tot mai grea.

Au început să sosească refugiați. Nu numai cei ce se refugiau din cauza hitlerismului; sute de familii evreiești au venit la Cluj din provincie, fie pentru că viața lor era în pericol, fie pentru că erau goniți din așezările lor de armata ungară.

Români și evrei eram puși să tragem împreună jugul destinului comun minoritar. Acest destin comun ne-a apropiat.

Astfel se explică că în 1944 evreimea a găsit înțelegere și ajutor din partea conducătorilor vieții politice și religioase românești din Transilvania de Nord. Promotorul acestei apropieri a fost Raoul Sorban.

Pericolul nazismului amenința întreaga evreime din Transilvania de Nord și din Ungaria. Se simțea furtuna prăpădului în atmosferă. Fiecare zi aducea câte o surpriză. Arestări, confiscarea bunurilor, nesfârșite înjosiri; viața devenise nesigură pentru evrei. Cu toate acestea ideea de a fugi, de a se refugia a apărut la foarte puțini dintre ei. Un om cu gândirea normală nici nu-și putea să-și imagineze că îi sunt numărate zilele. Chiar pe patul de suferință un bolnav de cancer mai speră în viață, în însănătoșire. Intelectualii nu au încetat să creadă în justiție, în constituție, chiar dacă drepturile le erau limitate.

Omul credincios credea în minunile lui Dumnezeu.

Dintre evrei, cei ce știau că a sosit ceasul acțiunii, și că orice ezitare hamletiană se termină cu moartea, erau numai cei cu idei sioniste.

În acele săptămâni de frământări desperate am căutat ajutoare. Am încercat să lupt împotriva înființării ghetoului. I-am căutat pe capii bisericilor maghiare, pe consulul Elveției - ca să ducă vești în străinătate. În interesul celor arestați am mers la prefectul județului. Era un baron. În anticamera prefectului l-am întâlnit pe Dr. Emil Hațieganu, fost ministru de justiție al României și pe Raoul Sorban.

«Ce puteți face pentru noi?» - am întrebat.

Răspunsul său a fost scurt: «Voi veni să ne sfătuim».

După convorbirea noastră, Raoul Sorban s-a angajat:

- să înmulțească numărul «contrabandiștilor» de oameni (oare e voie să-i numesc astfel pe acești salvatori?), pentru a mări șansele refugiaților de a se salva-trecând granița în România;

- să atragă în operația de salvare a evreilor nu numai conducătorii vieții politice și religioase românești, ci, în limita posibilităților, întreaga colectivitate românească din Transilvania de Nord.

Nu se pot enumera pe scurt toate acele inițiative ale lui Raoul Sorban, care au fost decisive în evoluția unor importante operațiuni. Pe scurt aș aminti un fapt decisiv pentru destinul operațiunii, anume că prin mijlocirea lui Raoul Sorban s-a realizat o largă cooperare, cu participarea lui Emil Hațieganu, a episcopului Iuliu Hossu, a lui Aurel Socol, a mai multor preoți greco-catolici și ortodocși ca Titus Moga, Florea Mureșanu, Vasile Astileanu, Cosma Stanescu și a altora, a lui Eugen Filotti, ambasadorul României la Budapesta, a consulului României la Oradea Mihai Marina, a colonelului Mihai Gurgu, atașat militar, - cu mașina căruia au fost trecuți peste graniță în România mai mulți evrei și neevrei, între ei Dr. Ernest Marton, - și a colonelului Victor Cupsa din Turda, datorită căruia s-au obținut sute de documente de călătorie pentru evreii refugiați în România, a profesorului dr. Coriolan Tataru din Sibiu și a multor altora. Datorită acestei colaborări a fost mobilizată populația românească de-a lungul întregii frontiere româno-maghiare, care, în mod dezinteresat, a facilitat trecerea graniței de către evrei.

Raoul Sorban a fost și omul de legătură între mine și «contrabandiștii» care își primeau onorariile numai după ce se reîntorceau cu mesajul cifrat, stabilit de mine, dovedind că operațiunea de trecere a frontierei a reușit.

Dr. Ernest Marton și cu mine am convenit cu Emil Hațieganu ca doi-trei dintre conducătorii evreilor din Transilvania de Nord să treacă în România pentru a lărgi căile de trecere peste graniță, de pe o parte, pe de alta pentru a obține din partea factorilor oficiali din România un statut de siguranță pentru refugiații evrei.

Guvernul român se afla sub presiunea continuă a germanilor, care erau informați despre fuga evreilor din Ungaria în România.

Consulul Germaniei de la Cluj informa conștiincios ambasada Germaniei de la București despre amploarea trecerii graniței de către evrei în România. Ion Antonescu a și trebuit să publice, la 3 mai 1944, un decret prin care evreii care treceau clandestin granița erau condamnați la moarte, ca și cei care le ofereau adăpost. Frontierele României urmau să fie păzite și de către soldați germani. În legătură cu acest decret trebuie însă să menționez că nu cunosc nici un caz de condamnare la moarte a vreunui evreu pentru trecerea frauduloasă a frontierei României în perioada mai-septembrie 1944.

Fiindcă evenimentele acelor vremuri nu sunt cunoscute de către istoricii din România, cum nu este cunoscută nici amploarea operațiunii despre care vă vorbesc, datorită căreia s-au salvat de la deportare și moarte mii de evrei, vă cer permisiunea să mai fac câteva precizări.

Încă la începutul lunii aprilie, în 1944, am propus conducerii *Judenrat*-ului din Cluj trimiterea unui comitet de acțiune în România, compus din trei persoane. Emil Hațieganu a considerat utilă această propunere, informând la rândul său și autoritățile din România despre misiunea acestui comitet. Proiectul a fost însă părăsit de către *Judenrat* din cauza riscurilor la care se expuneau cei ce urmau să treacă granița. Între timp a trebuit să atrag atenția lui Raoul Sorban asupra pericolului de a mă vizita, fiindcă eram sever supravegheat de autoritățile naziste și maghiare.

Abia în ultimul moment, *Judenrat*-ul a ajuns la concluzia, care coincidea și cu opinia lui Emil Hațieganu, că proiectul trebuie totuși realizat, în interesul refugiaților. A fost trimis nu un comitet ci o singură persoană în România. Cel desemnat am fost eu.

Raoul Sorban a părăsit Clujul, respectiv Ungaria, la data de 1 mai 1944, iar eu am pornit peste frontieră, pe un drum periculos, a doua zi, la 2 mai. Am pornit nu fără frică, dar decis să risc de a mă folosi de o cale, care a fost folosită, la îndemnul meu, de sute de alți evrei. Am ajuns la Aiton, de acolo la Turda, iar peste câteva zile călătoream, spre București cu documente false: al meu era întocmit cu numele de Akos Szabadosi, iar al soției mele pe numele de Borbála Deak. «Călătoria» aceasta am descris-o într-un articol intitulat «Întrețerea cu moartea».

Aici aș vrea să amintesc de un grup de evrei curajoși din Turda, între ei în mod deosebit să-l numesc pe Aryeh Eldar (Hirsch), care și-a pus viața în pericol pentru a-i ajuta pe cei peste 1.200 de refugiați veniți din Ungaria la Turda, pe care i-au găzduit, cărora le-au procurat acte false, hrană, bani de călătorie de la Turda la București.

Toate acestea au fost făcute cu știrea și cu asentimentul autorităților române de la Turda.

După ce am sosit la București, am fost ajutat din nou de Raoul Sorban, întrucât el s-a alăturat acțiunii de salvare a evreilor condusă de A.L. Zissu, șeful mișcării sioniste din Romania.

Prin mijlocirea lui Raoul Sorban am intrat în legătură cu Iuliu Maniu.

Au trecut de atunci 40 de ani. Dar în toți acești ani nu am uitat cum a apreciat Maniu nefasta utilizare a agresivității naționalismului de stat din Ungaria împotriva minorităților.

Cele ce au urmat acestei întâlniri, aparține tot istoriei acelor vremuri, fiindcă prin

intermediul lui Maniu și a lui Vasile Stoica s-a realizat o înțelegere între Zissu, Dr. Ernest Marton și Mihai Antonescu cu mai multe rezultate decisive în favoarea refugiaților evrei din România, dintre care voi aminti:

- că ei au primit documente de identitate pe timpul șederii în România;
- și au mai primit documente oficiale de călătorie pentru a putea pleca în Palestina.

Eu însumi am plecat spre Turcia, în iulie 1944, cu un asemenea document, din portul Constanța.

De la Iuliu Maniu am mai obținut și 1.200 de legitimații în alb ale partidului național-țărănesc pentru a servi ca documente de identitate evreilor ce urmau să mai treacă din Ungaria în România.

Am cerut și sfaturi de la Maniu. Când l-am întrebat cu ce am meritat bunăvoința sa, mi-a răspuns: «Te rog să spui peste tot că și noi românii, ca edificatori de țară, nu suntem mai prejos decât alții». Am și onorat această dorință; ultima dată în 1986, la *World Congress of Jewish*.

Raoul Sorban, gata să facă orice sacrificiu, a luat formularele pe care le-am primit de la Iuliu Maniu și a trecut clandestin granița în Ungaria, la Cluj, ca să le împartă evreilor ce urmau să vină în România. Dar la Cluj nu a mai găsit evrei. Maghiarii au golit ghetoul din Cluj în numai 6 săptămâni. Cu această știre cumplită a revenit Raoul Sorban la București... Am întârziat de data aceasta.

La București am văzut apoi munca supraumană a conducătorilor evreimii în relațiile lor cu autoritățile românești, dar în special cu Mihai Antonescu. Am întâlnit sute de refugiați evrei în birourile și în curtea *Organizațiunii Române de Turism*, cu sediul în Calea Văcărești nr. 14. Am văzut și lupta de a primi un loc pe o șalupă construită pentru transport de cărbune, ce urma să plece, pe mare, în Palestina. Toate acestea s-au putut întâmpla în lunile mai-iunie din anul 1944, în timp ce submarine germane erau amarată în portul Constanța.

În capitala României, am circulat liber, nestingherit de nimeni. Fără frică am frecventat, însoțit de Filderman, birourile Crucii Roșii. Puteam să mă întâlnesc cu A.L. Zissu, A. Marcu, N. Benvenisti, cu Șef-Rabinul Alexandru Safran, care ziua și noaptea osteneau în interesul refugiaților evrei și a plecării lor în Palestina. Știam că munca lor nu e fără pericole, că în ianuarie 1944 conducătorii tineretului sionist au fost arestați, că însuși Zissu a fost internat pentru câteva săptămâni la Târgu Jiu, la începutul anului 1942, a participat la două ședințe guvernamentale, sub președenția lui Mihai Antonescu și a putut trata oficial, ca delegat în România a lui *Jewish Agency*, în interesul emigrației evreiești.

În iunie 1944, Mihai Antonescu îi adresează o scrisoare lui Zissu, prin care se acordă permisiunea oficială pentru înființarea Biroului ORAT, sub conducerea lui Zissu și se aprobă ca patru vase, sub pavilion străin, să plece din portul Constanța având la bord refugiați, cu condiția ca și copiii orfani din Transilvania să fie duși în Palestina, iar în cazul când ar mai fi rămas locuri, să plece și evreii din România, dacă vor să emigreze. Zissu a reușit să obțină, prin urmare, pe seama refugiaților evrei nu numai azil politic, ci și posibilitatea de a emigra, de a călători mai departe spre Palestina.

Ungaria a asasinat 80 la sută din evreii săi, pe care i-a trimis în camerele de gazare de la Auschwitz - Maidanek, în timp ce România a vrut să salveze ceea ce se mai putea salva și a aruncat colacul de salvare celor ce se aflau în pericolul de a se îneca.

Hitler a pierdut războiul; evreimea a pierdut 6 milioane din membrii săi; lumea și-a pierdut umanitatea, la fel și iubirea creștinească a aproapei.

Poporul român s-a străduit în schimb să-și salveze credința în omenie.

Iar noi - evreii - îi suntem și îi rămânem recunoscători pentru aceasta.

New York, în luna mai 1988

MOSHE CARMILLY - WEINBERGER

(Conferință ținută de fostul șef-rabin al Clujului în perioada 1935-1944, la Institutul de Istorie Nicolae Iorga din București, în ziua de 27 mai 1988.)

Cum să maghiarizăm numele de familie

de SIMON TELKES
Președintele Societății Centrale
de maghiarizarea numelui

Continuare din numărul pe iulie-august 1988

În 19 ianuarie 1881, o delegație de cinci membri ai Comitetului central al Societății de Maghiarizarea N, conform dispozițiilor, a înaintat o cerere dlui ministru de Finanțe, pentru suprimarea sau reducerea taxei de timbru de cinci forinți, obligatorie la maghiarizarea numelui. Această intervenție a avut drept rezultat scăderea taxei de 50 creițari, la propunerea ministrului de Finanțe și după expunerea favorabilă a deputatului Thaly Kálmán. Decizia din tomul 26 par. 21, anul 1881, referitoare la timbru, a devenit legală și își păstrează valabilitatea în prezent.

Cu ocazia dezbaterilor în Camera Deputaților, pe marginea acestei legi, au fost opoziții din două părți împotriva maghiarizării numelor. Mai mulți deputați au făcut să circule o petiție prin care se solicită o limitare a procesului de maghiarizare a numelui. Petiția a apărut în ziare, dar n-a avut nici-un efect, deoarece înainte de a fi ajuns în Parlament, Societatea de maghiarizarea numelui n-a stat pasivă și a luptat prin presă împotriva opozițiilor. Intervenția a fost determinată de un funcționar al căilor ferate, care și-a maghiarizat numele în Bano, ceea ce a impresionat în mod plăcut pe deputatul parlamentar Bánó József. Celălalt atac a venit din partea naționalităților, care s-au pronunțat nu numai contrasuspendării timbrului, dar și a schimbării și maghiarizării numelui.

Legea a intrat în vigoare la 1 mai 1881, zi în care Comitetul central de maghiarizarea numelui a înaintat, la registratura Consiliului municipal al Capitalei, 115 cereri, la Ministerul de interne 7 cereri, și în diferite părți ale țării, pe calea postală, 64 de cereri de maghiarizarea numelui. Societatea a formulat cererile și a dat lămuririle necesare fără să perceapă vreo taxă. Celor interesați li s-au dat explicații în zilele de lucru, după masă, de la două până la 4, iar duminica și în zilele de sărbătoare, înainte de masă, între 11 și 12, la sediul Cercului Mese-riașilor din Capitală, al cărui președinte - de atunci și în prezent - Rath Karoly, ni l-a pus la dispoziție în mod gratuit.

De la această dată, maghiarizarea numelui a cunoscut o amploare deosebită, atingând cel mai ridicat procent. În 1880, cifra maximă a fost de 293, iar în 1881 s-a ridicat la 1261. Maghiarizarea intensă s-a menținut și în 1882, când au fost aprobate 1065 de cereri. După aceea, numărul a început să scadă în chip variabil, atingând cea mai joasă treaptă în 1889, când au fost aprobate 647 de cereri de maghiarizarea numelui. În schimb, în medie s-au făcut pe an între 750 și 850 de maghiarizări.

Iată tabelul schimbărilor de nume aprobate de Ministerul de interne, de la crearea societății până la sfârșitul anului 1896:

1881	1.261
1882	1.065
1883	876
1884	710
1885	675
1886	817
1887	709
1888	701
1889	647
1890	735

1891	722
1892	781
1893	888
1894	868
1895	1.046
1896	1.589
Total	14.090

Din cifrele înșiruite se observă cum, treptat, de la începuturile activității, Comitetul central al Societății de maghiarizarea numelui, până în anul sărbătoririi Mileniului, ca și în anul precedent, când în amintirea acestei sărbători s-a declanșat o nouă campanie, numărul numelor maghiarizate a atins o deosebită amploare. Rezultă că în 1848/49 și-au maghiarizat numele 674 persoane; între 1853-1867 și-au maghiarizat numele 933 de persoane, iar de la 1867 la 1880 și-au maghiarizat numele 2.677 persoane. Adică, în cei 33 de ani, s-au maghiarizat 4.248 de nume, iar de la înființarea Societății până în 1896, timp de 16 ani, s-au înregistrat 11.090 de nume de familie, cifră care demonstrează în mod evident eficiența și necesitatea funcționării Comitetului central al Societății de maghiarizarea numelui.

Nu lesne s-au atins aceste rezultate, deoarece au existat întotdeauna piedici în calea maghiarizării numelui. Pentru învingerea lor, Comitetul central al Societății de maghiarizarea numelui a luptat cu bărbăție. La început și mult timp după aceea, autoritățile au cerut numai extrasul de naștere. Datele referitoare la localitatea de domiciliu și la viața morală se stabileau din oficiu. Situația n-a rămas însă neschimbată. Provocarea de dificultăți la maghiarizarea numelui, din partea unora, a ținut până la apariția unui caz extrem de favorabil procesului în plină desfășurare. Soția unui eminent fiu al patriei, domiciliat de mai multă vreme în străinătate, a dat naștere unui copil. Oficiul stării civile din țara respectivă a fost anunțat de maghiarizarea numelui, fapt care a iscat proteste diplomatice, guvernul țării respective contestând Ungariei dreptul de a maghiariza numele cetățenilor străini, născuți în altă țară. Spre a nu se mai ivi cazuri asemănătoare, la cererea de maghiarizarea numelui, pe lângă extrasul de naștere, se atașază, fără excepție, certificatul de cetățenie.

Procurarea certificatului de cetățenie impune greutăți și pretinde intervenții, dar necesită și celțuiele substanțiale. Astfel, în Capitala noastră și în multe orașe de provincie s-a impus o taxă de timbru de 1 forinț (în cele mai multe localități, 50 de creițari). Și în Capitala noastră se mai încasează câte 2 forinți de persoană. Comitetul central al Societății de maghiarizarea numelui s-a adresat Ministerului de Finanțe împotriva acestei practici, dar, duros, Ministerul de Finanțe ne-a respins intervenția.

O altă piedică în schimbarea numelui o constituie faptul că nu orice nume nou poate fi Kis (Micu), Nagy (Mare), Szabó (Croitoru) sau Kovács (Fieraru) și nici Fehér (Albu) sau Fekete (Negru), deoarece s-ar produce, pe lângă confuziile existente, altele și mai mari. Pretențiile sunt diferite și tendințele la fel. Unii susțin că adevărate nume maghiare ar fi numai Hunyadi și Rákóczi, alții, în schimb, socotesc că, dacă nu pot deveni Szenes (Cărbunaru), sau Takács (Țesătoru), mai bine rămân la numele lor vechi. Tânărul cu obrajii îmbujorați de emoție întreabă dacă ar putea fi numit Béldi sau Kárpáti (Beldeanu sau Carpat). Dar fiecare are un interes, un scop sau o idee cu privire la numele ales. Comitetul central al Societății de maghiarizarea numelui s-a trudit să dea în acest sens recomandări prin publicații, cum și în ce chip se poate maghiariza numele mai eficient. Dar, în multe cazuri, scopul n-a fost atins. Oamenii de seamă se formalizează mai puțin, dacă cineva cere să le împrumute numele. Astfel, de pildă, Ferk Ferencs, profesor de desen din Zayugróczy, a cerut permisiunea de a-și maghiariza numele în Tiszá, pe când *Káláman Tiszá* era ministru de Interne. Ferk a primit aprobarea cu numărul 64.764 din 1885.

Goldmann Manó, funcționar de mancă, s-a adresat lui *Gyulai Pál*, membru în ordinul superior, cerându-i părerea în privința însușirii numelui de Gyulai, și a primit următorul răspuns: «Stimate Domn, am primit amabila dvs scrisoare și iată răspunsul. Împotriva dorinței dvs de a vă schimba numele în Gyulai nu am nici un drept legal. Și pentru că dvs totuși ați întrebat, fapt pe care îl iau doar ca o politețe, vă răspund la fel. Mă bucur că tocmai

numele meu de familie a fost ales și sunt convins că, prin această înrudire de nume, am avut prilejul să fac cunoștință cu un om cinstit și de nădejde. Am rămas, cu stimă, al dvs Gyulai Pál, m.p., 16 decembrie 1890».

Iată că se poate alege un nume spre mulțumirea ambelor părți. Și dacă mulți ar urma acest exemplu, s-ar preîntâmpina multe prejudecăți și multe amărăciuni. Niciodată un nume nu face pe nimeni mai ungur, mai bun și mai frumos. Totuși, de alegerea cu tact depind multe elemente, și de aceea pripeala nu e bună.

Prieteni și binevoitori în acțiunea de maghiarizarea numelui s-au găsit de la vlădică până la opincă. Astfel, regretatul *Szende Béla*, fost ministru al Apărării, la cererea delegației noastre - care l-a vizitat -, nu numai că a susținut verbal, dar a și dat îndrumări pentru ca tipărirea privitoare la maghiarizarea numelui să fie atașate Buletinului oficial al Ministerului. Un vrednic propagandist al operei de maghiarizarea numelui a fost și secretarul Ministerului Agriculturii, Bedö, care a desfășurat o luptă intensă, prin scris și prin fapte, în raza sa de activitate.

Mileniul a fost sărbătorit de Comitetul central al Societății de maghiarizarea numelui printr-o vie maghiarizare, în care scop a pornit o campanie amplă, constând în tipărirea și difuzarea de mii de exemplare a apelului și instrucțiunilor pentru maghiarizarea numelui, expediindu-le nu numai la aproximativ șapte sute de ziare și reviste, ci și directorilor de școli, tuturor societăților industriale și financiare pe acțiuni etc. Un memoriu aparte a fost înaintat Consiliului Capitalei, în problema maghiarizării numelui funcționarilor din Budapesta, la Ministerul de Finanțe, la păzitorii tezaurului, la Ministerul Comerțului, la Ministerul Căilor Ferate Regale, la Ministerul Poștelor și Telegrafului Regal, ca și la Arhivele Statului și la Casa de Credit a funcționarilor poștelor, la Ministerul de Interne, la Poliția Statului, la Ministerul Învățământului și Cultelor, la școlile de stat și la corpul didactic.

Apeluri asemănătoare au fost trimise la Reuniunea maghiară a zidarilor, la înaltul prelat Cardinalul Ungariei, la toți episcopii greco-catolici, catolici, reformați, unitarieni etc., adică sămânța a fost aruncată și așteaptă să încolțească.

Un interes deosebit l-a arătat baronul Dániel Ernő, ministrul Comerțului. Domnia sa a dat dispoziții să fie sprijinită și dezvoltată acțiunea de maghiarizarea numelui, conform ordinului cuprins în acest act. Ordinul, apărut în partea neoficială a ziarului Căilor Ferate Maghiare Regale nr. 7 din 16 februarie 1896, s-a adresat angajaților din Căile Ferate cu un apel la cei care au nume cu pronunțare străină, să-și exprime sentimentele naționale cu prilejul sărbătoririi Mileniului, maghiarizându-și numele în număr cât mai mare. Pentru aceasta s-a cerut să se recurgă și la intervenția Comitetului central al Societății de maghiarizarea numelui. Apelul a găsit un larg ecou și un mare număr de angajați ai căilor ferate, cu familiile lor, au cerut aprobarea ministrului de Interne pentru schimbarea numelui.

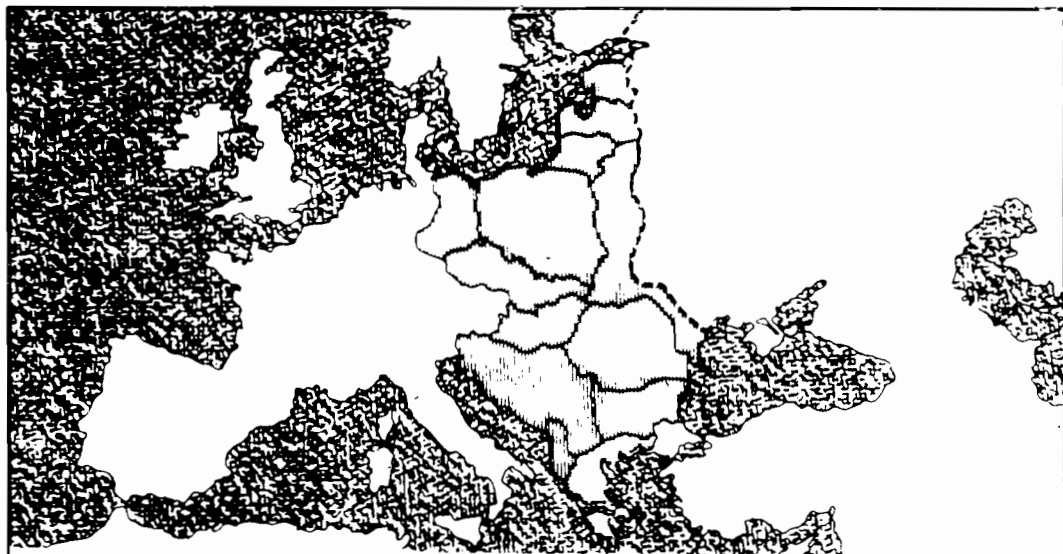
Un astfel de sprijin l-a oferit și Lukács László, ministrul de Finanțe, care, pentru întâia oară, prin ordinul 83.042 din 7 decembrie 1895, a comunicat într-un extras tipărit *Îndrumări pentru maghiarizarea numelui*, cu mențiunea ca toți funcționarii financiari și întregul personal să ia cunoștință pentru executare și raportare. Ulterior, prin ordinul 2.475 din 24 septembrie 1896, a îndemnat toate autoritățile și serviciile financiare să ia act de problema maghiarizării numelui, ocupându-se de ea voluntar, cu pasiune și cu un adânc sentiment patriotic.

Un ordin cu același conținut a fost emis de ministrul Agriculturii, Darányi Ignác, la 3 iulie 1896, capitolul 1176, arătând că nu se simte în drept pentru a exercita o presiune morală asupra număului.

Interesul față de maghiarizarea numelui l-a dovedit Erdély Sándor, ministrul Justiției, publicând, la cererea Comitetului central, instrucțiunile privitoare la maghiarizarea numelui, în Buletinul oficial al Justiției nr. 11, pp. 378-380 din 1896.

În sfârșit, Wlassics Gyula, ministrul Instrucțiunii publice și al Cultelor, prin circulara 2.980 din 28 august 1896, amintește tuturor directorilor principali din învățământ să binevoiască a sprijini efectiv acțiunea filialei de maghiarizarea numelui din circumscripția școlară, natural, fără exercitarea vreunei presiuni.

Va urma

Moscova, 9 Octombrie 1944

"Momentul era potrivit pentru a trata, așa că am spus: "Să aranjăm treburile noastre în Balcani. Armatele voastre sunt în România și în Bulgaria. Noi avem acolo interese, misiuni, agenți. Între noi nu trebuie să existe neînțelegeri pentru lucruri mărunte.

Cât privește Anglia și Rusia, ați fi de acord - l-am întrebat pe Stalin - ca voi să aveți o dominație de 90% asupra României, noi să avem 90% în Grecia și "fifty-fifty" cu voi în Jugoslavia?" În timp ce se traduceau cele de mai sus, am scris pe o jumătate de foaie de hârtie:

România: Rusia ia 90%; ceilalți iau 10%

Grecia: Marea Britanie (de acord cu Statele Unite) ia 90%; Rusia ia 10%

Jugoslavia și Ungaria: 50% - 50%

Bulgaria: Rusia ia 75%; ceilalți 25%.

Winston Churchill

"Cel de al doilea război mondial"

- Memorii

SUMARUL

Observator, <i>Perestrojka și sistemul totalitar (II)</i>	1
Horia Nestorescu-Bălcești, <i>Intervenția Rusiei în Principatele Dunărene</i>	3
N. Bălcescu, <i>Către Editorul ziarului Daily News</i>	5
Moshe Carmilly-Weinberger, <i>Ajutorul României în acțiunea de salvare a Evreilor în timpul nazismului</i>	9
Simon Telkes, <i>Cum să maghiarizăm numele de familie</i>	17